Змест

Слоўнік 1
Архітэктурнае спадчына Нарачанскага краю. 3
Сядзіба ў В. Шэметава. 4
Гаспадарчыя пабудовы сядзібы. 5
Касцёл Божай Маці Нястомнай Дапамогі. 5
Троіцкі касцёл і кляштар кармелітаў у в. Засвір. 6
Мікалаеўскі касцёл у г.п. Свір. 7
Сядзіба, в. Камарова 9
Касцёл Маці Божай Узнесенай у В. Канстанцінава. 10
Андрэеўскі касцёл у В. Нарач. 11
Праваслаўныя храмы Нарачанскага краю. 12
Ільінская царква ў В. Нарач. 14

Слоўнік

архітэктурных тэрмінаў, якія сустракаюцца ў тэксце.

Апсіда – 1) выступ будынка, звычайна паўкруглы або шматкутнага; 2) аналагічная па форме частка ўнутранай прасторы храма, звычайна складнік частка алтара.

Аркбутан-каменная вонкавая арка, якая перадае распор скляпенняў на слупы, якія стаяць па-за будынка.

Аўстэрыя-заезджы дом, род карчмы.

Барока-стыль які атрымаў шырокае распаўсюджванне ў XVII-XVIII стст. адрозніваецца дэкаратыўнай пышнасцю, вытварнасцю і пластычнасцю формаў.

Готыка-архітэктурны стыль позняга сярэднявечча (XVIII-XIV стст). Характарызуецца стральчатымі аркамі і скляпеннямі, багаццем каменнай разьбы і скульптурных упрыгожванняў, каляровымі вокнамі (вітражамі), а таксама перавагай вертыкальных архітэктурных формаў.

Званіца-збудаванне пры храме, пастаўленае асобна (Званіца) або над сцяной будынка, з праёмамі для падвешвання званы.

Класіцызм-стыль XVII-пачатку XIX ст., які характарызуецца выкарыстаннем старажытнагрэцкай і старажытнарымскай архітэктуры. Адрозніваецца рацыяналістычнай выразнасцю і яснасцю, строгай ураўнаважанасцю і пластычнай завершанасцю.

Контрфорс-вертыкальны выступ сцяны, які павялічвае ўстойлівасць будынка.

Нава (карабель) - падоўжнае ўнутранае прастору будынка, агароджанае альбо вонкавымі сценамі, альбо аркамі і слупамі.

Ордэр-пэўная мастацкая сістэма стойкава-бэлечнай канструкцыі, распрацаваная ў Старажытнай Грэцыі. Адрозніваюць некалькі ордэраў: дарыйскі, іанічным, тасканскі і інш.

Пандус-нахільны ўздым, які замяняе лесвіцу.

Пінакль – вежачкі, завершаныя спічакамі; ўжываліся ў гатычных збудаваннях для увенчання контрфорсов.

Ілястра-плоскі прастакутны ў плане выступ сцены, апрацаваны ў выглядзе калоны з капітэллю і базай.

Плябанія – дом святара каталіцкай, рэфарматарскай або ўніяцкай царквы ў Польшчы і Беларусі.

Партал – архітэктурна апрацаваны ўваход з прылягаючай да яго часткай фасада.

Порцік-навес, які падтрымліваецца каланадай, адкрытая многакалонная галерэя, якая прымыкае да будынка.

Прэсбітэрый-узвышэнне для алтара і месцаў духавенства ў каталіцкім храме.

Рэнесанс (адраджэнне) – перыяд у культурным і ідэалагічным развіцці шэрагу краін Еўропы XVII – пачатку XIX ст, абумоўлены зараджэннем капіталістычных адносін. У архітэктуры зацвердзіліся антычныя ордэрнай прынцыпы.

Рызаліт-частка будынка, якая выступае за асноўную лінію фасада.

Захрыстыя-назва памяшкання ў каталіцкім храме ў якім захоўваюцца прадметы культу, якія выкарыстоўваюцца пры набажэнстве: адзенне святароў, культавая начынне і інш.

Стук (стука) – вышэйшы гатунак абліцавальнай тынкоўкі, які валодае вялікай трываласцю і пасля паліроўкі прымае выгляд мармуру. У склад уваходзяць вапна, гіпс або тоўчаны мармур.

Трансэпт – папярочны неф (карабель).

Фасад – вонкавы бок, вертыкальная паверхня будынка або частка будынка.

Фрэска-жывапіс вадзянымі фарбамі па сырой вапнавай тынкоўцы, адрозная вялікай даўгавечнасцю.

Фрыз – сярэдняя з трох галоўных гарызантальных чляненне класічнага антаблемента (паміж архитравом і карнізам). Шырокі пояс, часта упрыгожаны.

Франтон-верхняя частка сцяны (часцей за ўсё ў выглядзе трыкутніка), абмежаваная зверху дахам, знізу – гарызантальным карнізам, якія адлучаюць яго ад сцяны.

Архітэктурнае спадчына Нарачанскага краю.

Мядзельшчына-край, багаты выдатнымі помнікамі архітэктуры, якія з'яўляюцца неад'емнай часткай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі. Па тыпалагічных прыкметах помнікі архітэктуры Мядзельшчыны, можна падзяліць на тры групы: каталіцкія храмы, праваслаўныя цэрквы і сядзібна-паркавыя комплексы (сядзібы). Найбольш старажытнымі з'яўляюцца каменныя каталіцкія храмы. Помнікі гэтай групы ахопліваюць перыяд з XVII стагоддзя да пачатку XX стагоддзя, з'яўляюцца прадстаўнікамі стылістычных напрамкаў-рэнесансу, барока, класіцызму, а таксама неаготыкі, неабарока (эклектыкі – пачатку XX стагоддзя). Помнікамі архітэктуры барока з'яўляюцца: Траецкі касцёл (1713 г.) у в.Засвір, Касцёл Маці Божай Шкаплернай (1754 г.) у г.Мядзел, Андрэеўскі касцёл (1777 г.) у г. п.Крывічы і інш. адзін з найбольш манументальных храмаў-Касцёл Маці Божай Будслаўскай у в.Будслаў, які пабудаваны на працягу XVII-XVIII стагоддзяў, спалучае рысы рэнесансу і барока. У стылі класіцызму ўзведзены касцёлы Маці Божай Узнесенай у в.Канстанцінава і Божай Маці Нястомнай Дапамогі (XIX стагоддзе) у в.Шэметава. Андрэеўскі касцёл у в.Нарач, пабудаваны ў 1901 годзе, з'яўляецца прыкладам неагатычнай архітэктуры.

Праваслаўныя цэрквы (драўляныя і каменныя) будаваліся ў адносна кароткі час у XIX – пачатку XX стагоддзя. Каменныя царквы належаць да рэтраспектыўна – рускага стылю, які панаваў у архітэктуры ў гэты час. Адметнай асаблівасцю праваслаўных храмаў Мядзельшчыны з'яўляецца выкарыстанне ў іх будаўніцтве мясцовага матэрыялу-шліфаванага бутавага каменя, з якога будаваліся сцены храмаў. Асобныя дэталі рабілі з цэглы. Спалучэнне ў адным будынку двух кантрасных па памерах, колеры і фактуры будаўнічых матэрыялаў надае храмам асаблівую мастацкую выразнасць. Такія цэрквы пабудаваныя ў вёсках Слабада, старыя Габы.

Традыцыі драўлянага дойлідства выяўлены ў вёсках Некасецк і Княгінін.

Асобную групу помнікаў на тэрыторыі раёна складаюць сядзібна-паркавыя комплексы. Яны ў асноўным створаны ў XIX – пачатку XX стагоддзя, калі панавалі ў архітэктуры эклектыка і мадэрн. Цікавым помнікам архітэктуры мадэрна з'яўляецца сядзібны дом у в.Лушчыкі.

Сядзібныя паркі-помнікі садова-паркавага мастацтва, раскрываюць асаблівасці рэгулярнага або пейзажнага стылю ў паркабудаўніцтве. Так, у былой сядзібе ў в.Альшэва захаваліся фрагменты рэгулярнага парку перыяду барока (XVIII стагоддзе) і пейзажнага перыяду класіцызму (XIX стагоддзе). Маляўнічы пейзажны парк захаваўся ў В. Камарова.

Большасць сядзібна-паркавых ансамбляў Мядзельшчыны знаходзяцца ў дрэнным стане: разбураныя або здзічэлі паркі, спустошаныя сядзібныя дамы і гаспадарчыя будынкі.

Сядзіба ў В. Шэметава.

Сядзіба ў Шэметава адна з найбольш старажытных на тэрыторыі Беларусі.

З розных інфармацыйных крыніц вядома, што назва Шэметава паходзіць ад імя старажытнага роду Шэметаў (герб - Лебедзь), якія калісьці былі ўладальнікамі гэтых зямель. За час свайго існавання ўладальнікамі Шэметаўшчыны былі прадстаўнікі вядомых родаў Боскіх, Швыдкоўскіх, Страбоўскіх, Пшаздзецкіх, дэспат-Зяновічаў, Сулістроўскіх, Скірмунтаў. Апошнім уладальнікам Шэметаўскай сядзібы стаў Баляслаў Скірмунт.

З усіх пабудоў на тэрыторыі сядзібы захаваліся: каменны касцёл, плябанія, гаспадарчыя пабудовы (свіран, кузня, вінакурня). Таксама захаваўся невялікімі фрагментамі парк. Сістэма штучных сажалак, закладзеная ў пачатку ў XVIII стагоддзі на плошчы каля 100 га, пасля рэканструкцыі выкарыстоўваецца рыбнай гаспадаркай Нацыянальнага парку "Нарачанскі".

Сядзібна-паркавы комплекс займаў вялікую тэрыторыю пагорка і меў сіметрычна-восевую кампазіцыю, дзе кампазіцыйным цэнтрам быў сядзібны дом. Сядзібны драўляны дом у формах архітэктуры барока быў пабудаваны Андрэем (Анджэем) Сілістроўскім у другой палове XVIII стагоддзя. Каля дома закладзены рэгулярны парк. Перабудова сядзібы пачалася ў першай палове XIX стагоддзя, калі яе ўладальнікамі сталі Скірмунты. Драўляны сядзібны дом быў перабудаваны ў стылі класіцызму, да яго падоўжанага фасада прыбудаваны каменны калонны Порцік на высокім пандусе з балюстрадай. Рэгулярны парк быў перабудаваны ў пейзажны. Дом згарэў у 1943 годзе.

Да нашага часу, захавалася галоўная кампазіцыйная вось сядзібы- прамалінейная Цэнтральная алея даўжынёй каля 2 км, якая праходзіць праз усю тэрыторыю сядзібы ад в. Шэметава да былога сядзібнага дома. Алея абсаджана ліпай, ясенем, вольхай, завяршалася парадным парталам, па перыметры якога стаялі сядзібны дом і сіметрычна два флігеля (не захаваліся).

Гаспадарчыя пабудовы сядзібы.

Гаспадарчыя пабудовы (свіран, кузня, вінакурня) вакол пагорка ўзведзены на рубяжы XIX - XX стагоддзяў з чырвонай цэглы, не атынкаванныя. Усе пабудовы, акрамя бровара, аднапавярховыя, прастакутныя ў плане, выкананы ў простых формах, пазбаўленыя дэкору. Будынак бровара (захавалася часткова) аднапавярховы, у плане Г – вобразнай формы. На яго галоўным фасадзе вылучаецца двухпавярховы рызаліт (першы паверх з бутавага каменя, другі з чырвона-жоўтага цэглы). Фасад рызаліта завяршаецца трохкутным шчытом, дэкараваным аркамі. Першапачаткова быў увенчаны вежай, якая не захавалася

Касцёл Божай Маці Нястомнай Дапамогі.

На тэрыторыі сядзібы добра захаваліся касцёл і драўляная званіца.

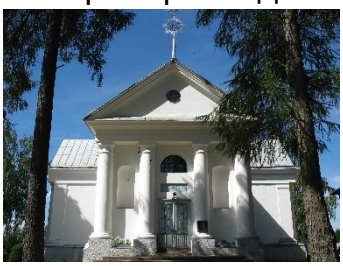

Касцёл Маці Божай Нястомнай Дапамогі ў сядзібе Шэметава-помнік архітэктуры класіцызму. Каменны касцёл быў закладзены ў канцы XVIII стагоддзя Сулістроўскімі, дабудоўваўся ў пачатку XIX стагоддзя Скірмунтамі. У 1902 годзе храм пашыраны і ўпрыгожаны.Галоўны фасад касцёла арыентаваны да штучных сажалак, якія з'яўляюцца часткай пейзажнага парку былой сядзібы. Храм пастаўлены на высокі цокаль, у плане ўтварае крыж: выцягнуты прастакутнік у цэнтры перпендыкулярна перасякае трансепт, крылы якога выступаюць на бакавых фасадах. Асноўны прастакутны аб'ём накрыты двухсхільным дахам. Прастакутная апсіда ўваходзіць у асноўны аб'ём храма і вызначана больш нізкай трохсхільным дахам.

У вонкавым афармленні шырока выкарыстаны элементы, што характэрна для архітэктуры класіцызму. Галоўны фасад вылучаны 4-ма калонамі дарычнага ордэра, якія пастаўлены на высокія базы. Паміж калонамі-2 нішы. У цэнтры фасада прастакутны дзвярны праём, над якім размешчана полуциркульное акно-люнета. Завяршаецца галоўны фасад шырокім фрызам і развітым прафіляваным карнізам, над якім узвышаецца трохкутны франтон з маленькім круглым акном у цэнтры. Да цэнтральнага ўваходу вядуць шырокія прыступкі. Бакавыя выцягнутыя фасады, іх сцены прарэзаны прастакутнымі вокнамі з каляровымі вітражамі і ўпрыгожаны пілястрамі. Крылы трансепта на бакавых фасадах выкананы ў выглядзе выступоўцаў двухколонных дарычных порцікаў, завершаных трохкутнымі франтонамі з маленькім круглым акном у цэнтры.

У цэнтры храма плоскае бэлечнае перакрыцце. Над уваходам галерэя хораў, якія абапіраюцца на дзве калоны. На хорах знаходзіцца арган. Сцены інтэр'еру ўпрыгожаны жывапісам на евангельскія тэмы, дэкараваны раслінным арнаментам. Цэнтрам кампазіцыі інтэр'еру з'яўляецца драўляны алтар, дэкараваны разьбой і скульптурай. Драўляны амбон, дэкараваны разьбой па дрэве, выкананы ў выглядзе чашы, якую падтрымліваюць Птушкі.

У галоўным алтары храма змешчана абраз Маці Божай Вастрабрамскай і над ёй-абраз Маці Божай Нястомнай Дапамогі (яна з'яўляецца дакладнай копіяй цудатворнага абраза з касцёла св. Альфонса ў Рыме). Святар Казімір Скірмунт, брат Баляслава, які жыў у Рыме, даслаў гэтую ікону ў дар для касцёла Маці Божай Нястомнай Дапамогі ў Шэметаве.

Крыж (распяцце) ахвяраваны Хеленай Скірмунт ў 1863 годзе (выкананы ў Вене на фабрыцы Карла Кілермана).

Касцёл упрыгожваюць восем вітражных вокнаў з выявамі святых. На адным з вітражоў, злева, малюнак св. Казіміра. На хорах-Вітражнае акно ў форме паўкола з манаграмай Панны Марыі - на жаль не захавалася. Побач з Касцёлам драўляная двух'ярусная Званіца.

Высокая драўляная двух'ярусная званіца размешчана справа ад касцёла, пабудавана ў пачатку XX стагоддзя. Званіца пастаўлена на высокі каменны цокаль. Яе высокі першы ярус ўмацаваны 8 калонамі і гарызантальна пакрыты дошкамі. Другі ярус невысокі, меншы ў сячэнні, адкрыты. Яго 4 вуглавыя і 8 дадатковых стоек падтрымліваюць званы. Пакрыта Званіца шатровым дахам з металічным крыжам.

Троіцкі касцёл і кляштар кармелітаў у в. Засвір.

Помнік архітэктуры сталага барока. Касцёл пабудаваны ў 1713 годзе з цэглы як храм ордэна кармелітаў на сродкі Крыштафа і Ядвігі Зяновічаў. Да бакавога паўночнага фасада касцёла далучаўся аднапавярховы корпус кляштару і разам з ім ўтвараў замкнёны ўнутраны дворык. У 1994г. Троіцкі касцёл і частка кляштара, што далучаецца да яго каля апсіды, адноўлены. Побач з Касцёлам захавалася брама і званіца.

Па тыпу планіроўкі і аб'ёмнай кампазіцыі касцёл адносіцца да аднанефных храмаў з паўцыліндрычнай апсідай і двухвежавым галоўным фасадам.

Храм накрыты высокім двухсхільным дахам, які над апсідай пераходзіць у конусападобны. Знешняя Архітэктура касцёла вызначана ў сціплых манументальных формах. Масіўныя сцены бакавых фасадаў і паўцыліндрычнай апсіды прарэзаны высокімі паўцыркульнымі вокнамі і завершаны магутным прафіляваным карнізам. На галоўным фасадзе вылучаюцца тры часткі па вертыкалі: Цэнтральная і дзве бакавыя-двух'ярусныя вежы. Цэнтральная частка завершана трохкутным франтонам. У цэнтры яе ля ўваходу масіўны прысадзісты цыліндрычны тамбур з маленькімі вокнамі, які нагадвае абарончы барбакан. Над барбаканам-высокае лучковое акно і дзве вузкія прастакутныя нішы. Пад трохкутным франтонам-шырокі дэкаратыўны пояс з трыма прастакутнымі нішамі. Цэнтральную частку фасада фланкіруюць дзве двух'ярусныя вежы. Першы ярус – аснова дэкараваная высокімі паўцыркульнымі нішамі; другі – прарэзаны паўцыркульнымі арачнымі праёмамі. Вежы завершаны невысокімі намётамі з глаўка. У інтэр'еры асноўная зальная частка храма перакрытая драўляным корабавым перакрыццем. Сцены паміж вокнамі дэкараваны слаістымі пілястрамі. Алтарная частка ад асноўнага залы храма, аддзеленая шырокім арачным праёмам. Дэкаратыўнае афармленне інтэр'еру не захавалася.

Двух'ярусная Званіца размешчана паблізу паўднёвага боку касцёла. Першы ярус - высокі цокаль, зроблены з бутавага каменю, другі – чатыреохсценны з цэглы, сцены прарэзаны
арачнымі праёмамі. Званіца пакрыта невысокім шатровым дахам.

Мікалаеўскі касцёл у г.п. Свір.

У 1452 годз князь Ян Свірскі пабудаваў першы драўляны касцёл.

У 1570 годзе, пад уплывам Рэфармацыі царквы ў Заходняй Еўропе, большасць каталікоў мястэчка Свір, дваранства і князі

Свірскія прынялі кальвінізм. Касцёл быў зачынены і спустошаны і толькі ў1598 годзе вернуты Рымска-каталіцкай царквы. У 1653 годзе, пры актыўным садзейнічанні ксяндза г.Ясінскага, пачалося будаўніцтва каменнага касцёла, які ў 1671 годзе быў асвечаны.

Гэта быў невялікі аднанефны храм, які завяршаўся паўцыліндрычнай апсідай, а галоўны фасад храма выходзіў на цэнтральную вуліцу мястэчка.

У 1909 годзе касцёл перабудаваны і пашыраны. Да бакавога фасада прыбудавана трохнефная базіліка, да процілеглага-чатырохсценная апсіда, да галоўнага фасада-шмат ярусная вежа. Касцёл XVII стагоддзя стаў прэсбітэрыыем новага храма, а яго апсіда – капліцай. Касцёл у такім выглядзе захаваўся да нашых дзён. У 1962 годзе ён быў зачынены, у 1990 – вернуты вернікам.

Касцёл уяўляе сабой трохнефную шасцістопную базіліку з чатырохсценнай апсідай і чатырох'яруснай вежай-званіцай на бакавым фасадзе. У інтэр'еры храма шэсць прафіляваных калон (па тры ў кожным шэрагу) дзеляць прастору на тры нефа. Цэнтральны Нава амаль у тры разы шырэй, чым бакавыя, больш высокі, мае на выступоўцаў нефах бакавых фасадаў паўцыркульные вокны-люнет. Бакавыя фасады (сцены бакавых нефаў) прарэзаны вялікімі паўцыркульнымі аконнымі праёмамі. Такім чынам, храм мае двух'яруснае асвятленне інтэр'еру. Цэнтральны Нава аддзелены ад апсіды шырокім арачным праёмам, дэкараваным арачным поясам з ляпнымі малюнкамі: у цэнтры малюнак Хрыста, па баках галоўкі анёлаў, якія нясуць атрыбуты Яго пакут.

Месца перасячэння цэнтральнага нефа і прэсбітэрыя перакрыта сферычным купалам, які абапіраецца на вітражы. Купал адкрываецца толькі ў інтэр'еры, звонку закрыты высокім двухсхільным дахам. Купальнае перакрыцце таксама і ў бакавой капліцы (апсіда касцёла XVII стагоддзя). Сцены інтэр'ера дэкарыраваны пілястрамі, прафіляванымі карнізамі, фрэскавым жывапісам. На бакавых сценах 14 гарэльефных кампазіцый (1990 год, гіпс), у якіх раскрываецца евангельскі сюжэт "Крыжовы шлях Ісуса".

У вонкавым архітэктурным абліччы храма адлюстраваны эклектычныя формы, характэрныя для пачатку XX стагоддзя. Галоўны фасад храма шырокім карнізным поясам падзелены на дзве часткі. Ніжняя частка дэкараваная спаранымі пілястрамі і паўцыркульнымі нішамі, верхняя частка ўяўляе сабой высокі шчыт, завершаны трохкутным франтонам, дэкараваным спаранымі пілястрамі, паміж якімі размешчаны праём лучковай формы і завершаны бакавымі волютамі барочнай формы. Па баках другога яруса фасада-два невысокія пінаклі. Такі ж шчыт, як і на галоўным фасадзе, завяршае алтарную сцяну, што характэрна для архітэктуры барока. Сцены бакавых фасадаў дэкараваны пілястрамі, паміж якімі размешчаны

арачныя аконныя праёмы, а на другім ярусе, у выступае сцяне цэнтральнага нефа – невялікія паўцыркульныя вокны – люнеты.

Чатырох'ярусная вежа дэкараваная сціпла. Яе ярусы прарэзаныя невялікімі праёмамі-прастакутныя на першым ярусе і арачныя на астатніх. Завяршаецца вежа невысокім купалам, над якім узвышаецца двух'ярусны ліхтар. Купальнае завяршэнне з ліхтаром мае і бакавая капліца (старая апсіда). У архітэктурна-планіровачнай структуры, дэкаратыўным афармленні Мікалаеўскага касцёла адрозніваюцца формы неабарока.

Тэрыторыя вакол касцёла абнесена агароджай з бутавага каменя. Каля галоўнага фасада ў агароджу ўмураваная капліца, у нішы якой размешчана скульптурная выява Маці Божай.

Сядзіба, в. Камарова

Фармавалася на мяжы 19-20 стагоддзяў. Належала графу Старжынскому. Займае тэрыторыю каля 20 га. захаваліся сядзібны дом і 2 службовых флігеля, два гумны, уваходныя вароты, гаспадарчыя будынкі, пейзажны парк з 2 сажалкамі.

Да сядзібы падыходзяць 4 дарогі: з поўначы, поўдня, захаду і ўзыходу; цэнтральны ўезд на тэрыторыю сядзібы з паўднёвага боку. Тут ўтворана невялікая прамавугольная ў плане плошча, забудаваная па перыметры мураванымі гаспадарчымі будынкамі. На заходнім баку плошчы каменныя вароты-галоўны ўезд на тэрыторыю сядзібы. Каля брамы размешчаны 2 свірна з бутавага каменя.

Вароты ўяўляюць сабой 2 цыліндрычных масіўных слупа (пілона) з граніту, пастаўленых на тумбы-пастаменты і завершаныя шарамі. Ад уязной брамы ідзе абсаджаная клёнамі цэнтральная алея якая падзяляе сядзібу на паўночную і паўднёвую часткі. У паўночнай частцы 2 тэрасы. На верхняй ў асяроддзі саду балю аранжарэя (не захавалася). Зараз тут знаходзіцца будынак прафесійна-тэхнічнага ліцэя. Ніжняя, больш вузкая, абмежаваная Цэнтральнай алеяй. Першапачаткова тэраса ўяўляла сабой парадны партэр з кветкамі, абсаджаны ліпай. Партэр не захаваўся, тут растуць дрэвы. На заходняй баку партэра стаіць сядзібны дом, на процілеглым – два службовых флігеля. Паўднёвую частку сядзібы займае пейзажны парк. Тэрыторыя парку паніжаецца да ручая і абмежаваная двума сажалкамі. У парку растуць пераважна адзінкавыя дрэвы або невялікія групы дрэў лісцяных парод: алешына, ясень, вяз, ліпа, клён, таполя.

Сядзібны дом аднапавярховы, П-падобны ў плане. Яго доўгі галоўны фасад выходзіць на парадны партэр. Бакавыя крылы будынка ўтвараюць унутраны дворык. У вонкавым архітэктурным ўпрыгожванні выяўлены рысы неабарока і неакласіцызму. У цэнтры галоўнага фасада шырокі рызаліт, у выглядзе стылізаванага класічнага порціка. Чатыры масіўных пілона,

завершаных крапаванымі антаблементамі і значна выступаючым карнізам, падтрымліваюць мансарду. Да бакавых пілонаў стройныя дарычныя калоны. Два цэнтральных пілона, дэкараваныя спаранымі дарычны пілястрамі, падкрэсліваюць цэнтральны ўваходны партал. Завяршаецца мансарда франтонам барочнай формы з гербам-барэльефам. Бакавыя фасады вырашаны плоскостно, сцены іх прарэзаны прамавугольнымі і арачнымі аконнымі праёмамі. Вылучаецца паўднёвы бакавы фасад, які мае сіметрычна размешчаную адкрытую тэрасу, якая вядзе ў парк. Тэраса пастаўлена на высокі падмурак з бутавага каменя, мае ажурнае металічнае агароджу, яе падтрымліваюць два слупы.

Сярод гаспадарчых будынкаў вылучаецца свіран, што стаіць каля ўваходных варот. Гэта масіўнае прамавугольны ў плане будынак, накрытыя двухсхільным дахам. Яго сцены пабудаваны з буйнога шліфаванага бутавага каменя, вуглавыя слупы – з цэглы. З цэглы таксама асобныя дэкаратыўныя элементы: афармленне уваходнага праёму, ліштва вокнаў, трохкутны тарцовы франтон, ступеністы карніз. Спалучэнне цэглы і бутавага каменя ўтварае кантраснае каляровае рашэнне, надае будынку прыгажосць.

Касцёл Маці Божай Узнесенай у В. Канстанцінава.

Размешчаны ў цэнтры вёскі, на ўзгорку. Тэрыторыя вакол касцёла абнесеная агароджай з бутавага каменя, насупраць галоўнага фасада ў агароджы размешчаны трохпралетные вароты. Першапачаткова на гэтым месцы ў 1792 годзе быў пабудаваны драўляны касцёл на сродкі Канстанціна Хамінскага. Касцёл згарэў у 1812 годзе. У 1820 -1826 гг. на сродкі Уладзіміра Пашкевіча на тым жа месцы ўзвялі каменны касцёл Маці Божай. У 1896 годзе на сродкі Аляксандра і Ядвігі Хамінскіх храм пашырылі, тады былі збудаваныя і агароджа з брамай.

У касцёле каля алтара вісіць мармуровая дошка з надпісам, што тут

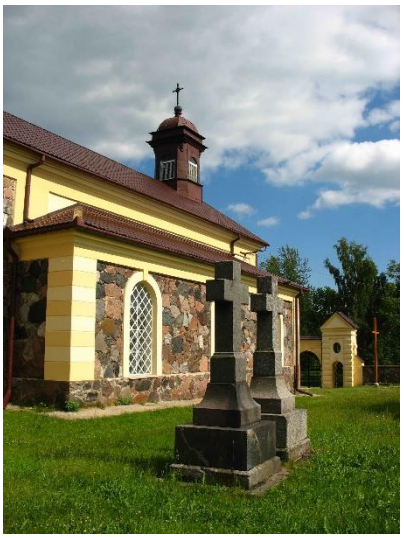

пахавана Зофія Пашкевіч (1792-1820) - жонка Уладзіміра Пашкевіча, які пабудаваў гэты касцёл. За алтарнай сцяной каля касцёла пахаваны Станіслаў Хамінскі (1804 – 1886 гг.) і яго жонка Ева-Ганна-Марыя (1822 – 1904 гг.).

Касцёл прамавугольны ў плане, трохнефны, пакрыты двухсхільным дахам, з усходняга боку да яго прымыкае кубападобная апсіда з бакавой захрыстыяй. Апсіда завершана невялікай галоўкай. Архітэктура касцёла вызначана ў строгіх формах, што характэрна для стылю класіцызм. Храм узведзены з двух будаўнічых матэрыялаў: галоўны фасад, апсіда, Унутраныя

калоны збудаваныя з цэглы і атынкаваныя, сцены бакавых фасадаў - з шліфаванага бутавага каменя. Гэта стварае цікавую каляровую гаму, надае адметныя рысы. Галоўны фасад у цэнтры дэкараваны плоскімі пілястрамі, паміж якімі размешчаны прастакутны ўваходны партал. Над парталам невялікае круглае акно. Завяршаецца галоўны фасад простым трохкутным франтонам, над якім узвышаецца васьмігранная вежа-званіца з арачным праёмам, пакрытая шатром з крыжам.

Бакавыя фасады прарэзаны трыма арачнымі аконнымі праёмамі і фланкіраваныя вуглавымі лапаткамі, дэкарыраваны рустам. Лапаткі атынкаваны і пафарбаваны. Будынак завершана шырокім прафіляваным карнізам.

У інтэр'еры вылучаюцца тры нефа, якія ўтвараюць дзве пары калон, перакрыцце плоскае. Над уваходам выступае галерэя хораў з драўлянай балюстрадай. На хорах - арган. Інтэр'ер храма багата дэкараваны драўлянай разьбой. Цэнтрам кампазіцыі інтэр'еру з'яўляецца драўляны алтар, дэкараваны двума калонамі Іанічнага ордэра. Паміж калонамі, у цэнтры алтара абраз "Маці Божай з дзіцем". Справа і злева ад алтара размешчаны два ківаты з абразамі, намаляванымі на дрэве: "Георгій Пераможца" (злева) і "Маці Божая Вастрабрамская" (справа). Амбон таксама дэкараваны драўлянай разьбой.

Андрэеўскі касцёл у В. Нарач.

Размешчаны ў цэнтры вёскі. Побач з Касцёлам драўляная званіца, а праз дарогу-будынак плябаніі.

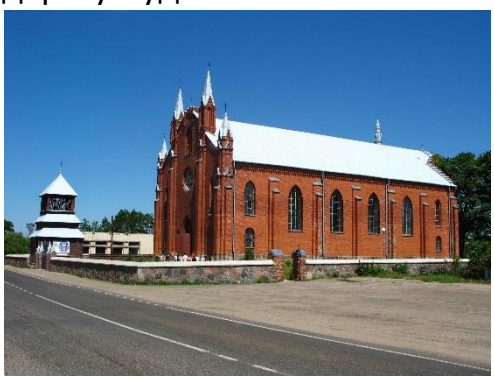

Аб будаўніцтве касцёла сведчыць мемарыяльная дошка з чорнага мармуру ў яго інтэр'еры. У в.Кабыльнік у 1463 годзе намаганнямі дэкана Свірскага Ігната Расалаўскага быў пастаўлены драўляны касцёл, які згарэў у 1897 годзе. Сучасны касцёл закладзены ў 1901 годзе, асвечаны ў 1904 годзе. Касцёл пабудаваны ў стылі неаготыкі, у якім выкарыстаны стылізаваныя формы старажытнай архітэктуры готыкі.

Гэта манументальнае будынак, выкананае з чырвонай цэглы, не атынкаваны, цокаль выкладзены бутавым каменем. Храм трохнефнай, у плане прамавугольнай формы, з трохграневы апсідай. Увесь аб'ём храма накрыты двухсхільным дахам з маленькай галоўкай у цэнтры. У архітэктуры галоўнага фасада, арыентаванага на вуліцу вёскі, выкарыстаныя стылізаваныя гатычныя формы. Фасад раздзелены па вертыкалі на тры часткі чатырма слаістымі контрфорсамі, завершанымі пінаклямі.

У цэнтральнай частцы размешчаны ўваходны партал, над якім круглае акно ў форме гатычнай ружы. Завяршаецца цэнтральная частка трохкутным шчытом з металічным крыжам. Бакавыя часткі галоўнага фасада дэкарыраваны арачнымі нішамі, размешчанымі паміж контрфорсамі. Сцены бакавых фасадаў храма ўмацаваныя контрфорсамі, паміж якімі прарэзаныя высокія аконныя праёмы стральчатай формы з каляровымі вітражамі. Дзве бакавыя грані трохграннай апсіды маюць такія ж аконныя праёмы. Апсіда завершана высокай атынкавай сцяной зубчастага профілю з адкрытым праёмам у цэнтры. Па перыметры храма праходзіць прафіляваны карніз з дэкараваным зубчастым поясам.

У інтэр'еры храма шэсць круглых калон (па тры ў кожным шэрагу), яны дзеляць прастору храма на тры нефа. Ля ўваходу, над тамбурам, галерэя хораў, дзе знаходзіцца арган. Кампазіцыйны цэнтр інтэр'еру-драўляны разьбяны алтар з двума бакавымі ківотамі, выкананы віленскімі майстрамі ў пачатку ХХ стагоддзя ў стылі неаготыкі. Алтар трох'ярусны. У цэнтры першага яруса знаходзіцца "даразахавальніца", у цэнтры другога яруса – абраз у металічным чаканным акладзе"Маці Божай". Бакавыя часткі другога яруса дэкараваны драўлянымі разьбянымі калонамі з нішамі паміж імі. У нішах скульптурныя выявы святых ва ўвесь рост: злева Святы Пётр з ключамі ў руках, справа Святы Павел з мячом. У цэнтры трэцяга яруса скульптурная выява Ісуса Хрыста ва ўвесь рост. Бакавыя часткі дэкарыраваны пінаклямі. Справа і злева ад алтара размешчаны два ківоты з абразамі, напісанымі на палатне. У левым-выява Святой Андрэя на фоне мора і гор, у правым-выява святога Роха-лекара, з сабакам на фоне гарадскога пейзажу. Бакавыя сцены храма дэкарыраваны шырокім фрызам з раслінным арнаментам. На бакавых сценах 14 стаций (па 7 на кожнага), на якіх раскрываецца евангельскі сюжэт "Крыжовы шлях Ісуса".

Перад галоўным фасадам касцёла стаіць трох'ярусная званіца з дрэва, квадратная ў плане. Ярусы яе аддзеленыя адзін ад аднаго навесамі даху. Першы (высокі) і другі (вузкі) ярусы збудаваныя з драўляных брусаў, гарызантальна пакрытых дошкамі, трэці ярус адкрыты, яго канструкцыю складаюць 8 слупоў, злучаных паміж сабой бэлькамі.

Званіца пакрыта невысокім шатром з металічным крыжам.

Праваслаўныя храмы Нарачанскага краю.

На тэрыторыі Мядзельскага раёна захавалася восем праваслаўных храмаў:

* царква Аляксандра Неўскага (сярэдзіна XIX стагоддзя) у в.Слабада;
* Ільінская царква (1881 год) у в.Нарач;
* Траецкая царква (1887 год) у г. п.Крывічы;
* царква Мікалая Цудатворца (1905 год) у в.Старыя Габы;
* Траецкая царква (1926 год) у в.Некасецк;

* царква (XIX стагоддзя) у в.Княгінін;
* Успенская царква ў в.Вузла
* стараверская Царква Успення Багародзіцы (XX стагоддзе) У г.п.Свір.

Праваслаўныя храмы раскрываюць асаблівасці народнага драўлянага дойлідства і каменнай архітэктуры Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзя. Па сваіх канструктыўным і стылізаваным асаблівасцям гэтыя храмы дзеляцца на каменныя і драўляныя. Да першай групы ставяцца царквы: А. Неўскага (в. Слабада), Ільінская (в. Нарач), Траецкая (г. п. Крывічы) і Мікалаеўская (в. Старыя Габы).

Каменныя царквы на тэрыторыі Мядзельскага раёна пабудаваны ў адносна кароткі перыяд - сярэдзіна XIX – пачатак XX стагоддзяў. У архітэктуры Беларусі ў гэты перыяд панавалі эклектыка і гістарызм. У праваслаўным будаўніцтве сярэдзіны XIX стагоддзя развіваўся рэтраспектыўна-рускі стыль, для якога характэрна выкарыстанне і адвольная трактоўка прыёмаў старажытнарускай архітэктуры. Менавіта ў рэтраспектыўна – рускім стылі пабудаваны ўсе каменныя царквы Мядзельшчыны. Яны будаваліся па адной планіровачнай і канструктыўнай схеме, якая ўяўляе сабой лінейна – восевую кампазіцыю, якая складаецца з чатырох частак. Кожная з чатырох частак-Званіца, бабінец, асноўны аб'ём і апсіда-размешчаны паслядоўна па адной цэнтральнай восі.

Званіца, часцей за ўсё трох'ярусная, фармуе галоўны фасад храма. Яе першы ярус выкарыстоўваецца як тамбур, дзе знаходзіцца галоўны ўваход у храм. Бабінец з'яўляецца прамежкавым аб'ёмам храма, часцей за ўсё служыць для грамадзянскіх патрэб вернікаў. Асноўны аб'ём храма з'яўляецца галоўнай часткай праваслаўнай царквы. Апсіда-самастойны аб'ём, які замыкае храмавае прастору, у плане часцей за ўсё бывае прастакутная або паўкруглая, тут размешчаны алтар. Да бакавых сцен апсіды часта далучаныя невялікія службовыя памяшканні – рызніца.

У архітэктурна-прасторавай кампазіцыі вылучаюцца дзве дамінанты: высокі намёт званіцы і купал у цэнтры даху асноўнага аб'ёму. Апсіда часта вылучаецца невялікі галоўкай над дахам. У Мікалаеўскай царквы (в. Старыя Габы) такіх дамінант сем: высокі шацёр з галоўкай на званіцы, пяць купалаў над дахам асноўнага аб'ёму і невысокая глаўка над апсідай.

Адметнай асаблівасцю каменных праваслаўных храмаў Мядзельшчыны з'яўляецца выкарыстанне ў іх будаўніцтве мясцовага будаўнічага матэрыялу-бута. З бутавага каменя храмы ў вёсках Слабада, Нарач, Ст.Габы. Храм у г.п.Крывічы з цэглы, атынкаваны. Для будаўніцтва храмаў выбіралі валуны вялікіх памераў, шэрага, ружовага або чорнага колеру, якія апрацоўвалі і шліфавалі. У швы паміж вялікімі камянямі ўкладвалі маленькія чорныя каменьчыкі, гэта стварала надзвычай выразны малюнак сцен. Асобныя дэкаратыўныя дэталі выкананы з цэглы, атынкаваныя і пафарбаваныя ў белы колер.

Архітэктурна – планіровачнае рашэнне драўляных цэркваў у вёсках Княгінін і Некасецк, стараверскай царквы Успення Багародзіцы ў г.п. Свір характэрна для драўлянага дойлідства Беларусі XIX-пачатку XX стагоддзя. Усе храмы пабудаваныя з драўлянага бруса і звонку пакрытыя дошкамі.

У архітэктурным абліччы драўляных храмаў Мядзельшчыны, іх канструктыўна-планіровачным рашэнні, знайшлі адлюстраванне будаўнічыя і мастацкія традыцыі народнага драўлянага дойлідства Беларусі.

Ільінская царква ў В. Нарач.

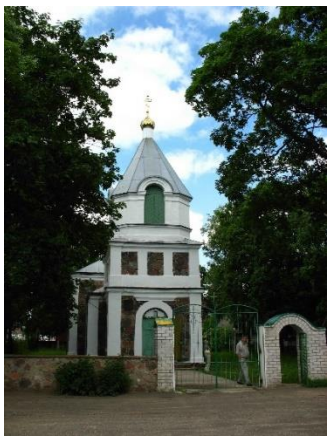

Знаходзіцца ў цэнтры вёскі. Пабудавана з бутавага каменя ў 1881 годзе ў рэтраспектыўна-рускім стылі. Тэрыторыя вакол царквы абнесена агароджай з бутавага каменя. Насупраць галоўнага фасада ў агароджы размешчана двухпролетная брама з цэглы.

У планіровачнай структуры і аб'ёмна-прасторавай кампазіцыі царквы выкарыстаны структура чатырох частак, характэрная для храмаў рэтраспектыўна-рускага стылю. Храм складаецца з чатырох, паслядоўна злучаных паміж сабой, частак: званіцы, бабінца, асноўнага аб'ёму і апсіды. Трох'ярусная званіца, першы ярус якой з'яўляецца тамбурам, утварае галоўны фасад храма. Прастакутны ў плане, прамежкавы аб'ём злучае званіцу і асноўны, квадратны ў плане, аб'ём храма, накрыты чатырохсхільным дахам і увянчаны цыбульнай глаўкай на тонкай шыйцы. Апсіда паўцыркульнай формы, пакрытая шатровым дахам.

Кампазіцыя падоўжаных бакавых фасадаў храма пабудавана на кантрасным спалучэнні нізкіх і высокіх аб'ёмаў: высокай званіцы, нізкай сцены бабінца, высокай сцяны асноўнага аб'ёму і нізкай цыліндрычнай апсіды. Бакавыя сцены храма абрамлены пілястрамі з цэглы і афарбаваны ў белы колер. Сцены прарэзаны арачнымі аконнымі праёмамі.

Кампазіцыйным цэнтрам інтэр'ера з'яўляецца драўляны двух'ярусны іканастас, дэкараваны разьбой па дрэве. У цэнтры першага яруса-царскія вароты, выкананыя ў тэхніцы скразной разьбы з ўстаўкамі абразоў. У цэнтры другога яруса - жывапісная кампазіцыя "Тайная вячэра". Па абодва бакі яе размешчаны іконы. Разьбяны драўляны іканастас – помнік народнага прыкладнога творчасці, ўзор жывапісу канца XIX – пачатку XX стагоддзя.